

Fórizs Sándor

Egy külföldre szökés dokumentumai

Bevezetés

Publikációmban egy 1967-ben két határőr sorkatona által elkövetett külföldre szökési eseten keresztül kívánom bemutatni az ilyen jellegű események kezelését, kivizsgálását, az akkori szokásos eljárást. Forrásaim az anyag megírásához két levéltárra támaszkodnak. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Lánglilium utcai gyűjteménye őrzi a határőrség országos parancsnokság¹ 1945-től fennmaradt dokumentumait. A sorkatonákkal szemben első, illetve másodfokon lefolytatott katonai bírósági eljárások okmányai viszont többnyire a Hadtörténelmi Levéltárban találhatók.² A feldolgozott dokumentumokra történő hivatkozást némileg nehezíti, hogy egyes dossziék esetenként akár 10–20 eltérő anyagot is tartalmazhatnak azonos levéltári nyilvántartási számon. Sok külföldre szökéssel találkozhatunk a kutatómunka során. Ha megkérdeznék, miért pont ezt az esetet választottam bemutatásra, a válasz viszonylag egyszerű. Itt most kivételesen a cselekmény kezdetétől a bírósági eljárásokig és azon túl még a kegyelmi kérvényig, tehát a katonai büntetőjog tagozódásának valamennyi alrendszerét illetően,³ szinte minden

¹ Jelzete: MNL OL HOP XIX.B-10.

² Jelzetük: HU HL.

³ A katonai büntetőjog (anyagi jog, eljárásjog, végrehajtási jog) tagozódásával kapcsolatban lásd bővebben HAUZINGER Zoltán: *A katonai büntetőjog fogalma és forrásai*, <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/6403/5042> (2025.04.22.).

típusú iratot megtalálhatunk. Máskor, tapasztalatom szerint, mindig hiányzik valami, ami az embert találgatásokra készteti.

A sorkatonák külföldre szökése,⁴ akkori belső szóhasználatból hazaárulása, Damoklész kardjaként lebegett a tisztok feje felett, bármikor bekövetkezhetett, megakadályozására kevés hatásos eszköz volt. Összesített számokkal nem rendelkezünk a bekövetkezett eseményekkel kapcsolatban, de a határőrség itt feltüntetett adatait a minimumnak tekinthetjük. Külföldre szökések száma a levéltári adatok alapján:

- 1954-ben 7 fő,
- 1955-ben 21 fő,
- 1956-ban szeptemberig 9 fő,
- 1956. október 23. - 1957. szeptember 1. között 505 fő.⁵
- 1960. január 1-től október 25-ig 19 fő⁶,
- 1961-ben szeptember 15-ig 8 fő sorkatona szökött külföldre és kettő főt pedig kísérlet közben lőttek agyon.⁷
- 1962-ben 6 fő, akik közül 3 főt szökés közben agyonlőttek,⁸

⁴ Lásd még: FÓRIZS Sándor: Katonák szökései, mint állambiztonsági esetek a határőrségnél a 60-as évek elején, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 12. évf. 2024/3. 48–63. doi: 10.32561/nsz.2024.3.4.

⁵ MNL OL HOP XIX-B-10. 1957. év 14. doboz III/2-4. tárgykör, 363. folyószám. „*Jelentés. Hazaárulásról, kimutatás*” 1957.09. 17.

⁶ MNL OL HOP XIX-B-10. 1961. év 8. doboz III/2-3. tárgykör, 81. folyószám. „*Feljegyzés. A Határőrségnél 1960. január 1-től a mai napig az alábbi hazaárulások történtek:*”

⁷ MNL OL HOP XIX-B-10. 1961. év 7. doboz III/1. tárgykör, 52. folyószám. „*Kimutatás az 1961. január hó 1-től szeptember hó 15-ig elkövetett hazaárulásokról.*”

⁸ MNL OL HOP XIX-B-10. 1962. év 19. doboz VII/1-4 tárgykör, 50. folyószám. „*Névjegyzék 1962.*”

- 1963-ban 6 fő,⁹
- 1964-ben 3 fő,¹⁰
- 1965-ben 5 fő,¹¹
- 1966-ban 6 fő,¹²
- 1967-ben 5 fő.¹³

Az 1948-1962 közötti jogszabály¹⁴ fogalmazása a szökésről:

„40. § Az a katona, aki abból a célból, hogy mindennemű katonai szolgálati kötelezettség alól magát végleg kivonja, beosztását vagy rendeltetési helyét önkényesen elhagyja, illetőleg attól távol marad, szökést követ el.” A katonákra vonatkozó jogszabály 1962.06.30-ig volt hatályos és a levéltár több dokumentumából is kitűnik, hogy ennek a szökés büntetésére vonatkozó részét a 40. §-t, különösen a (2) bekezdést, az ötvenes években többször is alkalmazták „(2) Annak a büntetése, aki az ellenséghez szökik, vagy ezt megkísérli, halál. Ebben az esetben a halálbüntetést kötéllel kell végrehajtani.”¹⁵

⁹ MNL OL HOP XIX-B-10. 1963. év 18. doboz VII. /1-4. tárgykör, 25. folyószám. „*Névjegyzék 1963.*”

¹⁰ MNL OL HOP XIX-B-10. 1964. év 19. doboz VII/ 1-4 tárgykör, 82. folyószám. „*Névjegyzék 1964.*”

¹¹ MNL OL HOP XIX-B-10. 1965. év 17. doboz VII. tárgykör, 21. folyószám. „*Névjegyzék 1965.*”

¹² MNL OL HOP XIX-B-10. 1966. év 20. doboz VII/ 1-4. tárgykör, 41. folyószám. „*Névjegyzék 1966.*”

¹³ MNL OL HOP XIX-B-10. 1967. év 17. doboz VII/1-4 tárgykör, 10. folyószám. „*Névjegyzék 1967.*”

¹⁴ *A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. törvénycikk*, hatályos: 1962. 06. 30-ig.

¹⁵ Uo.

Az 1961-ben megjelent újabb büntető törvénykönyv¹⁶ módosításokat hozott. A két törvény fél éven keresztül együtt volt érvényben. Így a szökésnek 1961. 12. 22-től 1962. 06. 30-ig párhuzamos szabályozása volt.

Ennek a jogszabálynak a 313. §-ában megjelenik a „Külföldre szökés” fogalom részletes taglalással, különösen veszélyesen a határőr sorkatonákra.

„Külföldre szökés

313. § (1) Aki külföldre szökik (312. §), öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha a büntettet

a) fegyveresen,

b) több katonával együttesen,

c) a szolgálati ténykedés felhasználásával, vagy

d) háború idején követték el.

(3) Aki az (1) bekezdésben meghatározott büntetett irányuló előkészületi cselekményt hajt végre, hat hónaptól öt évig, háború idején öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki hiteltérdemlő tudomást szerez arról, hogy külföldre szökés elkövetése készül vagy még le nem leplezett ily büntettet követtek el, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, jelentést nem tesz, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁷

A jelenleg hatályos büntető törvénykönyv 434. §-a is tárgyalja a kérdést, mindazokkal a minősített esetekkel, amelyek a publikáció által feldolgozott cselekményeknél is fennálltak, úgymint

¹⁶ *A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény*, hatályos: 1961. 12. 22-től.

¹⁷ Uo.

fegyveresen, csoportosan, külföldre, fontos szolgálat teljesítése közben a szolgálat felhasználásával, vagy éppen személy elleni erőszak alkalmazásával.¹⁸

1. Az indító esemény

Két, a tényleges sorkatonai szolgálatukat az 1965 novemberi bevonulással kezdett RJ (1947-es születésű) és TG (1945-ös születésű) határőr a soproni határőr kerület Hegykő-i őrsén az osztrák államhatáron szolgált. 1967. 01. 20-án 13:30-kor léptek együtt járőrszolgálatba. Bár utasítás szerint óránként kellett jelentkezniük vezetőkes telefonon a tartózkodási helyükről, ezt csak egy esetben tették meg 16:00-kor. Ennek ellenére nem keresték őket, és a kint lévő hivatásos ellenőrző járőr szabálytalanul elmulasztotta ellenőrzésüket. Este 22:00-kor észlelték eltűnésüket. A kivizsgáló bizottság nyomozókutya alkalmazásával megállapította, hogy a befagyott Fertő-tó jegén Ausztria irányába távoztak, ami nem jelentett problémát számukra, mert csupán 500 méterre voltak szolgálatban az államhatártól. Két helyen megtalálták lerakott felszerelésüket, esőgallért, telefont, járőrtaskát, de fegyverük és lőszerük nem került elő, aminek a későbbi eljárás során igen nagy jelentősége lett. Állítólag egy lékbe dobták azokat.

Természetesen ekkor még nem tudták az őrsön, hogy keresztülhaladva a befagyott tó szélén, egyszer az egyikük be is szakadt, kijutottak osztrák területre. Egy tanyán meleg ruhát és teát kaptak, majd gépkocsival a Mörbisch-i csendőrsre vitték őket, ahol menedékkérelmet nyújtottak be. Az ilyen eseteknek

¹⁸ HAUTZINGER Zoltán: A katonai bűncselekmények, In: PALLAGI Anikó (szerk.): *Büntetőjog különös rész II.*, Rejtjel Kiadó, Debrecen, 2021. 471. o.

megfelelően a kivizsgálást a katonai ügyészség, jelen helyzetben a Győri Katonai Ügyészség vezette, a bizottsághoz a határőr kerület és az országos parancsnokság is képviselőket biztosított. 22-én már az osztrák újságok ismertették az esetet, a menekülés „kalandos” körülményeit hangsúlyozva, miként mentette meg egyik katona a másikat, és a menedékkérelmet. A megjelent külföldi publikációk kivonatolva megtalálhatók a Hadtörténelmi Levéltár dossziéjában.¹⁹

A kerületparancsnok másnapi jelentése²⁰ szerint a soproni közúti átkelőhelyen találkoztak az osztrák biztonsági szervek képviselőivel az eset megbeszélése céljából. A túloldali fél nem zárkózott el a kiszökötték visszaengedésétől, amennyiben azok ezt kívánják. Erre természetesen nem került sor. Átvették RJ édesanyjának fiához írt hazahívó levelét, megígérve annak továbbítását.

A kivizsgáló bizottság átvilágította az őrs működését, kereste a felelősöket és a kiszökésre utaló esetleges előzetes jeleket. Természetesen, amint ez ilyenkor gyakran előfordul, sikerült is néhány mulasztást feltárniuk, de a két katonával korábban semmilyen probléma sem volt. A vizsgálati munka gondosságát mutatja az iratgyűjtőben található okmányok sora, két „Erkölcsei bizonyítvány” és két „Vagyoni bizonyítvány”, a katonák csatolt korábbi jellemzése, szolgálati könyveik másolata, tanúkihallgatási jegyzőkönyvek, 12 db., amikor katonatársaikat kérdezték ki, vázlat a helyszínről, valamint a kapcsolódó osztrák sajtótermékek másolatai.

A Győri Katonai Ügyészség 1967. 01. 28-án a nyomozást határozattal „áttette” a BM III/1 osztályhoz, „A Legfőbb Ügyész és a Belügyminiszter 1961. számú Közös Utasításának 2.§. /1/ bekezdése alapján a BM. III/1 Osztály hatáskörébe tartozik

¹⁹ HU HL XI. 1. Katf. 015/1967.

²⁰ HU HL XI.29.Kb.01/1967. „Kivizsgáló jelentés RJ és TG határőrök külföldre szökéséről, Sopron, 1967.01. 21.”

a nyomozás többek közt – a külföldre szökés büntetében. Így a feljelentés tárgyát képező bűnügyben hatásköröm a nyomozásra nincs, ezért az áttétel indokolt.”²¹

A Belügyminisztérium az előzőeknek megfelelően határozatban rendelte el a nyomozást. „A Be. 344.§. /1/ bek. alapján a nyomozás lefolytatására a rendőri szerveknek van hatásköre. A nyomozás elrendeléséről a határozat egy példányának megküldésével a katonai főügyészséget értesítem.”²²

A Katonai Főügyészség mindkét katonával szemben elfogatóparancsot adott ki „a Btk. 313.§. /2/ bek. a./ és c./ pontja szerinti fegyveresen és szolgálati ténykedés felhasználásával elkövetett külföldre szökés.”²³ büntette miatt.

Az iratgyűjtőben található egy kísérőlevél „Szigorúan titkos” minősítéssel, 1967. 03. 01. dátummal, amely szerint a Belügyminisztérium megküldte a nyomozati anyagokat a Katonai Főügyészségre. A mellékletek viszont hiányoznak.

A vádiratot²⁴ a Katonai Főügyészség adta ki. „Vádolom a Btk. 313.§ /1/ bekezdésébe ütköző és a /2/ bekezdés a/ és c/ pontja szerint minősülő és büntetendő fegyveresen és szolgálati ténykedés felhasználásával elkövetett külföldre szökéssel.” „Indítványozom, hogy a katonai bíróság terheltek bűnösségét – a Be. 198.§. /4/ bek. alapján, távollétükben – állapítsa meg és szabjon ki büntetést.” Részletesen leírja az eseményeket, kihangsúlyozza, hogy az elkövetők Ausztriában politikai menedékjogot kértek. „Az ügy tárgyalására a Be. 349.§. /1/ bek a./ és a Be. 350.§. /2/ bek. a./ pontja alapján a Győri Katonai Bíróságnak van hatásköre és illetékessége.” Bejelenti, hogy a tárgyaláson részt kíván venni,

²¹ HU HL XI.29.Kb.01/1967. „Határozat”, Győri Katonai Ügyészség fejrész, 1967. 01. 28.

²² HU HL XI.29.Kb.01/1967. „Határozat a nyomozás elrendeléséről.”

²³ HU HL XI.29.Kb.01/1967. „Elfogatóparancs, 1967. 03. 03.”

²⁴ Uo. „Vádirat”. Fejrész „Katonai Főügyészség B.02/1967. Titkos” 1967. 03. 08.

védő kirendelése kötelező. Felsorolja a tanukat, hat tanút megidézni indítványoz, négy katonát és két civilt.

2. Bíróági tárgyalások

2.1. Az okmányok között található a Győri Katonai bíróság „Jegyzőkönyv”²⁵ feliratú anyaga a bírósági tárgyalás előkészítő üléséről, amelyen a bírók, jegyzőkönyvvezető, az ülnökök és a kirendelt két védő vettek részt pontosítva a tárgyalás lefolytatásának rendjét. Sorrendben a következő anyag „Végzés” a tárgyalás kitűzéséről 1967. 04. 08-i napra, zárt ülésről, majd „Jegyzőkönyv” a zárt tárgyalásról: ebből kitűnik, hogy a tanuk, akik a szökevényekkel azonos határőr őrsön szolgáltak, részletesen ismertették az esemény és a kivizsgálás folyamatát. A bemutatott, nyomokról készített fényképek, az osztrák sajtójelentések és a szóban elmondottak alapján különösebben nem volt szükséges bizonyítani, hogy a vádlottak a külföldre szökést valóban elkövették. RJ védőjének összefoglaló szavait az írás az alábbiak szerint rögzíti: „Nem vagyok tisztában a Legfelsőbb Bíróság vonatkozó jogi állásfoglalásában foglaltakkal, de szerintem a minősített eset csak akkor áll fenn, ha a vádlottak az országhatárt is fegyveresen hagyták el. Az I. r. vádlott büntetlen előéletű, jó családi körülmények között élt, talán nem szükséges vele szemben a legsúlyosabb büntetés kiszabása. Szabadságvesztés alkalmazását kérem vele szemben.”²⁶

²⁵ HU HL XI.29.Kb.01/1967. Győri Katonai Bíróság 01/1967. R, T, „Jegyzőkönyv”. Az iratgyűjten szereplő két nagybetűs jelzés a két vádlott családi neveinek kezdőbetűje.

²⁶ HU HL XI.29.Kb.01/1967. Győri Katonai Bíróság 01/1967. R, T, „Jegyzőkönyv a tárgyalásról”.

2.2. Az elsőfokú zárt tárgyalásra végül 1967. 04. 13-án került sor. A négyoldalas ítélet²⁷ megtalálható az iratgyűjtőben, az anyag titkos minősítésű. Az elsőrendű vádlott a járőrparancsnok, RJ, a másodrendű pedig a járőrtárs TG volt határőr lett. A bíróság „Bűnösnek mondja ki mindkét vádlottat, fegyveresen és szolgálati ténykedés felhasználásával elkövetett külföldre szökésben, és ezért mindkét vádlottat halálbüntetésre, mint főbüntetésre, és teljes vagyonelkobzásra, mint mellékbüntetésre ítéli.” Az indoklás részletesen tartalmazza a bekövetkezett esemény leírását.

„A katonai főügyészség a vádlottakat a Btk. 313.§ /1/ bekezdésébe ütköző és a /2/ bekezdés a/ és c/ pontja szerint minősülő és büntetendő fegyveresen és szolgálati ténykedés felhasználásával elkövetett külföldre szökéssel vádolta. Ezt a vádat a tárgyaláson eljáró ügyész a végindítványában is fenntartotta.” „A katonai bíróság – a Be. 198.§ /4/ bekezdése alapján megtartott tárgyaláson a vádlottak bűnösségét megállapította, és cselekményüket a váddal egyezően minősítette.” „A vádlottak, nem vitásan szolgálat teljesítése céljából tartózkodtak a magyar–osztrák államhatár közvetlen közelében.” „Szolgálati helyüket is fegyverrel hagyták el, bár fegyvereiktől a későbbiek során megváltak.” „Az állandó bírói gyakorlatra figyelemmel megalapozatlan azon védelmi indítvány, hogy a bíróság a vádlottak cselekményét csupán szolgálati ténykedés felhasználásával elkövetett külföldre szökésnek minősítse. A katonai bíróság ezért a védelmi indítványt elutasította és a vádlottak cselekményét a fentiek szerint minősítette.”²⁸ „A bűnösség megállapítása és a büntetés kiszabása a Btk. 55.§-ára figyelemmel a Btk. 313.§ /4/ bekezdésén, illetve a Btk. 56.§ /1/ bekezdésén alapszik.”²⁹

Az ítélet hangsúlyozta az elkövetett cselekmény súlyos társadalmi veszélyességét és kiemelte, a katonák azt tették, amit éppen

²⁷ HU HL XI. 1. Katf. 015/1967. *A Győri Katonai Bíróság ítélete. 1967. 04. 13.*

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

szolgálatban meg kellett volna akadályozniuk, azaz a jogellenes határátlépést. Enyhítő körülményként RJ három dicsérete, TG esetében rendezetlen családi élete lett figyelembe véve.

A fegyveresen elkövetett külföldre szökést a két védő vitatta. A bíróság súlyosbító körülménynek ítélte. A bíró megítélése szerint azért nem hagyták a szolgálati helyükön a két Kalasnyikovot és a lőszert, mint a többi alapfelszerelést, mert számoltak azzal az eshetőséggel, hogy szökés közben másik járőrrel találkozhatnak, és ebben az esetben fegyveresen kívántak kitörni az országból. Mindkét védő a kiszabott ítélet ellen enyhítésért fellebbezést jelentett be. Az ítéletet aláírták egy hadbíró főhadnagy a tanács elnöke, egy határőr százados és egy karhatalmista százados ülnökök. Figyelemre méltó, hogy a határőr sorkatonákkal szemben lefolytatott katonai bírósági tárgyalásokon az ülnökök szinte mindig határőr tisztek voltak.

2.3. A Győri Katonai Bíróság az ítéletet a keletkezett anyagokkal együtt felterjesztette.³⁰ Címzett: „Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma, /a Katonai Főügyészség útján/.” „... vádlottak bűnügyében keletkezett iratokat a II. fokú jogerős határozat meghozatal céljából csatoltan felterjesztem.” „Jelentem, hogy az I. fokú ítélet ellen mindkét vádlott védője enyhítés végett jelentett be fellebbezést.” „Jelentem továbbá, hogy mindkét vádlott külföldön, ismeretlen helyen tartózkodik.”³¹

2.4. A soron következő okmány egy „Tárgyalás elrendelő lap” a „Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma” fejrészsel, amelyben 1967. 05. 17-ére írják ki a tárgyalást, és kirendeltek két védőt.

³⁰ HU HL XI.29.Kb.01/1967. „Felterjesztő levél.” *„Tárgy RJ hő. és társa bűnügye.”* 1967. 04. 22.

³¹ Uo.

2.5. A tárgyalásról készült jegyzőkönyv³² is az iratgyűjtőben található. Jelenlévők a bíróság részéről: tanácsvezető, hb. ezds.;³³ előadó ítélőbíró, hb. ezds.; ítélőbíró hb. őrgy.; tanácsjegyző fhdgy. A felek részéről: a katonai főügyész helyettese, alezredes és két védő.

„Megállapítja, hogy a vádlottak nem voltak idézhetők, mert ismeretlen helyen külföldön tartózkodnak. Így a tárgyalást a Legfelsőbb Bíróság távollétükben tartja meg.” A két védő fenntartotta a fellebbezést, a vádlottak a fegyverüket a Fertő-tóba dobták. A katonai főügyész válasza. „A vádlottak a fegyvereiket nyilván azért vitték magukkal, hogy az esetleges ellenállást azzal le tudják küzdeni. Ellenkező esetben a fegyvereiket is – miként a többi felszerelési tárgyaikat – a felállítási helyükön hagyták volna.”³⁴

2.6. A megfogalmazott „Végzés”³⁵ a bejelentett fellebbezéseket elutasítja. Indoklás:

„A perorvoslatok alapján a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú ítéletet, és az azt megelőző bírósági eljárást teljes terjedelmében felülbírált, ennek során úgy találta, hogy a katonai bíróság a tényállást helyesen, a bizonyítékokkal összhangban állapította meg.” „A Legfelsőbb Bíróság végzése a Be. 261.§-ának /1/ bekezdésén alapszik.”³⁶

2.7. A folyamatot záró okmány az „Ítélet”³⁷, amelyben már lényeges új információ az eddigiekhez képest nem található. „A Magyar

³² HU HL XI. 1. Katf. 015/1967. „*Fellebbezési tárgyalási jegyzőkönyv*.” Fejrész: „A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága.” 1967. 05. 17.

³³ Hadbíró ezredes.

³⁴ Uo.

³⁵ HU HL XI. 1. Katf. 015/1967. „*Végzés*.” Fejrész: „A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, Katf: II.015/1967.” 1967. 05. 17.

³⁶ Uo.

³⁷ HU HL XI. 1. Katf. 015/1967. „*Ítélet*.” Fejrész: „A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, Katf: II.015/1967”.

Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága” „Budapesten, 1967. év május hó 17. napján tartott zárt fellebbezési tárgyaláson meghozta a következő végzést:” „bejelentett fellebbezéseket elutasítja”.

„Törvényesen járt el az elsőfokú bíróság akkor is, amikor a vádlottak cselekményét a Btk. 313.§ /1/ bekezdésébe ütköző és a /2/ bekezdés a/ és c/ pontja szerint büntetendő fegyveresen és szolgálati ténykedés felhasználásával elkövetett külföldre szökésnek minősítette.” „Egyetértett a Legfelsőbb Bíróság a vádlottakra kiszabott büntetéssel is.”³⁸

2.8. Egy mellékelt „Kísérő levél” szerint az ítélet egy példányát megküldték a Győri Katonai Bíróságnak.

2.9. Az eljáráshoz kapcsolódó, de itt nem részletezett egyéb dokumentumok: a határőrség és a Legfőbb Ügyészség levelezése „Határozat a nyomozás elrendeléséről”, „Összefoglaló jelentés” a BM részéről a nyomozás befejezéséről, tanúkihallgatási jegyzőkönyvek összesen 12 db., tárgyalóterem igénylése, nyilatkozat, hogy a védők a II. fokú eljárásban a vádlottak védelmét nem kívánják ellátni, fellebbezési óvás bejelentése, Győri Katonai Ügyészség „Végindítvány”-a, fordítások az osztrák sajtóból, helyszínvázlatok.

3. Kegyelmi kérvény

3.1. Az események időbeni utolsó dokumentumai egy kegyelmi kérvényhez kapcsolódnak. RJ volt határőr édesanyja nyújtotta be 1979. 02. 06-i dátummal az első fokon eljáró Győri Katonai Bírósághoz. Az okmányból kitűnik, hogy az édesanya egy meg-

³⁸ HU HL XI. 1. Katf. 015/1967. „*Ítélet.*” Fejrész: „A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, Katf: II.015/1967”.

jelent amnesztiarendelet pozitív következményeiben reménykedik. „1966. évben az ország területének hűtlenség címen történt elhagyása miatt kiszabott büntettet a fennálló amnesztiarendelkezések alapján törölni szíveskedjenek.”³⁹ A kérelem indokaként a fia honvágyát és a láthatóságát jelöli meg. Azt is megírja, a volt határőr jelenleg Svédországban él. 1956 – 1989 között összesen nyolc amnesztiarendelet került kiadásra,⁴⁰ az anyagból nem tűnik ki, melyikre gondolhatott a kérelmező, természetesen az 1979-ig hatályba lépettekről lehet szó.

3.2. A Győri Katonai Bíróság 1979. 02. 15-én terjesztette fel a kérelmet a kísérő levél címezése szerint az „Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztály” -ra,⁴¹ „Kegy. lajstrom száma 4/1979.” megjelöléssel.⁴² Ebben részletesen leírja az első és másodfokú eljárás menetét, eredményeit. A katonai bíró „elutasító javaslattal” történt állásfoglalását az alábbiakkal indokolja: „Az elítélt a legsúlyosabb megítélés alá eső katonai bűncselekmények egyikét követte el.” „Nevezett cselekményének elkövetése óta a bűnös magatartásával a Magyar Népköztársaságnak okozott sérelem jóvátételére – a bíróság tudomása szerint – nem törekedett.”⁴³

3.3. Az Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztály fejrészes válaszlevél az alábbiakat tartalmazza: „Értesítem, hogy RJ /... /

³⁹ HU HL XI.29.Kb.01/1967. Győri Katonai Bíróság 01/1967. „Kegyelmi kérvény.”

⁴⁰ Múlt-kor Történelmi Magazin 2013. 04. 05. „Nem volt általános az amnesztia 1963-ban.” <https://m.mult-kor.hu/cikk.php?id=38627>. (Letöltés ideje: 2025. 04. 06.)

⁴¹ HU HL XI.29.Kb.01/1967. „Intézkedés kegyelmi ügyben” „KB II.01/1967”. 1979. 02. 15.

⁴² Uo. „Intézkedés kegyelmi ügyben” „KB II.01/1967.” címmel.

⁴³ Uo.

elítelt kegyelmi kérvénye nem volt teljesíthető. A szükséges intézkedést tegye meg, a kérelmezőt értesítse.”⁴⁴

Záró gondolatok

Minden állam és fegyveres szervezetei, testületei, társadalmi rendszerüktől függetlenül, általában a katonai büntetőjogi eszközök útján, mindenkor üldözték tagjaik szökési cselekményeit. A külföldre szökés mindenkor jelentős erkölcsi, politikai és anyagi károkat okozott, ezért megkövetelte a probléma mélyreható felmérését, majd elemzését. Különösen igaz ez a magyar határország helyzetére. Az elkövetés megvalósítása nem okozott jelentős nehézséget olyan járőrök esetében, akik az államhatár közelében teljesítettek szolgálatot. Külön veszélye volt az ilyen cselekményeknek, ha véletlenül egymással kerültek fegyveres összeütközésbe a határőrök. A külföldre szökések veszélyes változatát képviselték azok az esetek, amikor a szökni szándékozók társaikra fegyverrel támadtak. „Olyan eset is történt, mint PH volt hőr. esetében, aki 1957. június 15-én járőrszolgálat közben agyonlőtte járőrparancsnokát és így követte el a hazaárulást. GyJ volt hőr. a Győr-i kerület Pusztasomorjai őrsén lefegyverezte járőrparancsnokát majd hazaárulást követett el. LL volt tiz. és BJ volt hőr. járőrparancsnokok járőrszolgálat közben összetalálkoztak, elhagyták járőrtársaikat, majd tüzet nyitottak rájuk és ennek fedezete mellett szöktek Ausztriába.”⁴⁵

A szökést követő nyomozati és bírósági eljárások néhány hónap alatt lezajlottak az elkövető távollétében. További sorsukról ezek az okmányok csupán ritkán tartalmaznak információkat,

⁴⁴ HU HL XI.29.Kb.01/1967. *Válaszlevél.* 1979. 03. 08.

⁴⁵ MNL OL HOP XIX-B-10. 1957. év 14. doboz III/2-4. tárgykör, 363. folyószám. „*Jelentés. Hazaárulásról kimutatás.*” 1957. 09. 17.

amelyek szerint szerencsés esetben általában valamelyik nyugat-európai országban telepedtek le. A határőrség külsős felderítő szolgálata a traiskircheni menekülttáborból igyekezett adatokat beszerezni az odakerült szökött katonákról, de ennél meszebb nyúló információkat nem találtam. Természetesen érdekes lenne tudni, mi történt a továbbiakban a kiszököttekkel. PF határőr⁴⁶ esete jelentősen különbözik a feldolgozott esettől, vannak viszont kapcsolódási pontok. 1967. 05. 13-án szökött külföldre, Jugoszláviába a tompai őrsről. Viszont szabadságról visszajövet, tehát nem szolgálatból és nem fegyveresen. Magával hozta egy civil barátját, ketten követték el a tiltott határátlépést. Öt napig kóboroltak az országban, hogy eljussanak az olasz határig, rendőrök fogták el és az udvardi átkelőhelyen visszairányították őket. A Katonai Főügyészség az előzőekhez képest számomra meglepő módon csupán „a Btk. 313.§. /1/ bek-be ütköző és aszerint büntetendő külföldre szökéssel” vádolta meg, szó sincs más személynek nyújtott segítségről. A Szegedi Katonai Bíróság 8 /nyolc/ év szabadságvesztésre, mint főbüntetésre és 6 /hat/ évre a közügyektől való eltiltásra, mint mellékbüntetésre ítélte⁴⁷. A Hadtörténelmi Levéltárban található dossziéja szerint később kérte, hogy mentesítsék a büntetett előélet jogkövetkezményei alól és ez meg is történt a bíróság 1987. 01. 02-án meghozta a következő végzést, „a büntetett előlethez fűződő hátrányos következmények alól mentesíti”.

UJ határőr 1970.04.03-án követte el a külföldre szökést a Ritkaháza-i határőr őrsről Jugoszláviába, azzal a szándékkal, hogy Ausztriába megy. Itt is szolgálaton kívül és fegyver nélkül

⁴⁶ MNL OL HOP XIX-B-10. 1967. év 9. doboz III. tárgykör, 27. folyószám. „Tárgy: PF hór. külföldre szökéséről jelentés.” A halasi kerületparancsnok jelentése. 1967. 05. 22.

⁴⁷ HU HL XI.26. KR. III. 03/1986. Szegedi Katonai Bíróság döntése, *PF mentesítése*.

került sor a cselekményre. Éjjel a havas terepen eltévedt, visszajutott honi területre, ahol egy járőr elfogta. A Győri Katonai Bíróság „bűnösnek mondja ki külföldre szökésben és ezért őt 8 /nyolc/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, 4 /négy/ évi közügyektől eltiltásra, valamint vagyona fele részének elkobzására, mint mellékbüntetésekre ítéli.”⁴⁸ Az Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya kegyelmi kérvényét elutasította 1973. 01. 27-én. 1975. 08. 04-én lett feltételesen szabadon bocsájtva. Kérelmére a bíróság 1992. 06. 11-én az alábbi végzés hozta: „A Győri Katonai Bíróság 1970. június 05. napján kelt KB.I.05/1970. számú, valamint a legfelsőbb bíróság 1970. július 14. napján kelt Katf.II.014/1970 számú ítélete tekintetében a büntetett előélet-höz fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól mentesíti.”⁴⁹

A levéltárban találunk olyan eseteket, amelyek megmutatják, milyen veszélyesek lehettek ezek a külföldre szökések a katonatársakra. Példaként írom azt az esetet amikor HL határőr járőrpárancsnok járőrtársával az elektromos jelzőrendszer szerelését végezte 1970. július 24-én. A megelőző éjszaka több riadója miatt fáradt volt, lefeküdt aludni és a társát kérte meg, hogy vigyázzon rá. A járőrtárs ML határőr Ausztriába szökött és menedékjogot kért. A Győri Katonai Bíróság tárgyalta az ügyüket, ahol HL másodrendű vádlottként szerepelt, és 1 /egy/ év és 6 /hat/ hónap szabadságvesztésre ítélték „örutasítás jelentős hátránnyal járó megszegésében, (Btk. 326.§. /2/ bekezdés első tétele)” az 1970. július 25. napja óta előzetes fogvatartásban lévő határőrt. Elrendelték a kiszabott büntetés fegyelmező zászlóaljban történő végrehajtását, „A kiszabott szabadságvesztést – a fegyelmező zászlóaljban történő végrehajtás feltételeinek megszűnése esetén – büntetésvégrehajtási munkahelyen kell letölteni.”⁵⁰

⁴⁸ HU HL XI.29. KB 05/1970. *A Győri Katonai Bíróság ítélete.*

⁴⁹ HU HL XI.29. KB 05/1970. *A Győri Katonai Bíróság végzése.*

⁵⁰ HU HL XI. 1. Katf. 025/1970. *Ítélet, 1970. 09. 21.*